

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ד.

עין משפט
נר מצוה

לג א מ"י פ"א מהל'
גניבה הלכה ט סמג
עשין קנה טור ש"ע ח"מ
סי' שמעט סעיף ד:
לד ב מ"י שם הלכה ט:

HebrewBooks.org ©Moznanim Publishers. No commercial use allowed.

מיד' דהוה אעבד ואמה. ולא כפירוש רש"י שפירש משום דתנן בהחובל (לקמן דף פו.) עבד ואשה פגיעתן כו' דל"כ ה"ל למינקט עבד ואשה אלא מפרש ר"ת דנקט עבד ואמה משום דקא' אמתני' דסוף מסכת ידים וטעמא משום שמא יקניטנו רבו דבסמוך

מפורש התם: **לא אע"ג דבזונתו** דהוה אפ"ה פטורין. וא"ת עבד ואמה גופיה ילף מק"ו דשן להחייב כיון דלכתי לא ידע טעמא דשמא יקניטנו רבו וע"כ כיון דידע רישא דמתניתין דמסכת ידים (פ"ד מ"י) מדנקט עבד ואמה ולא נקט עבד ואשה א"כ אמתמא ידע סיפא וע"כ דעבד ואמה כשאין כוונתו להזיק נמי הוה ידע המעשה טעמא דשמא יקניטנו רבו ואפ"ה פריך כיון דעבד ואמה פטורין ואפילו באין כוונתו להזיק ואע"ג דלא שייך טעמא דשמא יקניטנו רבו דאנוס הוא ה"ל דפעמים דמתכוונו וימרו לא נכתובו לכך פטרי בכל ענין נמלא שכוונתן גורם הפטור ה"ל קרן שכוונתו להזיק יש לנו לפטור ור' אשי פ"י דאפילו באין כוונתו להזיק איכא טעמא דרבה: **בשהזיק חב המזיק בו.** לא היינו כשהזיק קמא אלא מאידך כשהזיק מרבה לה: **למחשביה בהדי מועדין בו.** ושמואל ס"ל דלא ה"ל לאשמועין כסיפא כיון דלא אשמועין שום חידוש טפי מזרישא אצל שן ורגל אע"ג דתנא ליה כרישא תנא ליה כסיפא גבי מועדין משום חידוש דמפרש השן מועדת לאכול את הראוי לה והרגל מועדת לשבר דרך הילוכה וקנן נמי תנא ואע"ג דתנא כרישא כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן מ"מ תנא ליה כסיפא משום דתני ליה גבי חמשה תמים ומש"ה תנא ליה גבי כבדי מועדין וא"ת אמאי לא חשיב אש ובור גבי מועדים וי"ל דלא חשיב אלא בעלי חיים אצל בור ואש כן לי פעם ראשונה כמו פעם ג' וד':

בראי אדם שאין משלם את הכופר. הקשה ריב"ז מאי חומרא היא זו האי דאין משלם את הכופר מיהא דקיס ליה דדרבה מיניה ומיידן דשוגג נמי פטור מדתנא דבי חזקיה ואור"י דלאו פרכא היא כלל דלא מפטר משום קיס

ליה דדרבה מיניה וכאן נמי אין שייך להזכיר תנא דבי חזקיה דלקמן בפ"ב (דף טו.) משמע דלא לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה ילפינן אדם משור שיתחייב מויד מיתה וכופר ומעליו פטרי ליה אפילו שוגג דומיא דשוס' דאין מויד לשור ותנא דבי חזקיה דפוטור אפילו שוגג היינו ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה ולאפוקי ממאן דדרש בפ"י אלנערות (מבזבז דף לה. ושם) הא אם יהיה אסון לא יענש דדוקא דין אסון אחא חזקיה ואשמועין לאו דוקא דין אסון לא יענש אלא אפי' שוגג לא יענש: **כיון דביי' ופשיט אורחיה הוא.** ביירושלמי יש דישן לא מחייב אלא כשהשכיב עמו אצל הכלים אצל אש יסן והביאו כלים אצלו ושצנן פטור דהם גרמו לו וכן אם היה יסן והלך חצירו לישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והאחרון חייב: **ולמעמיך.** פירוש אפילו תימא מצבה זה השן: **אדם שמירת גופו ע"י.** מכאן משמע דלא גרסינן במתני' וממונא¹ מדלא פריך נמי הכי אדם ממונו הוא ו"מש"ה אין לרייך למחוק כדפירשתי לעיל (ג. ד"ה וממונא): ואימא

ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כראי הקרן שכוונתו להזיק ולא ק"ו הוא ומה שן שאין כוונתו להזיק חייב קרן שכוונתו להזיק לא כ"ש איצטריך ס"ד אמינא מיד' דהוה אעבד ואמה עבד ואמה לאו אע"ג דבזונתו להזיק אפ"ה אפמרי' ה"ל לא שגא אמר רב אשי אטו עבד ואמה לאו טעמא רבה אית בהו י'שמא יקניטנו רבו וילך וידליק גדישו של חבירו ונמצא זה מחייב את רבו מאה מנה בכל יום אלא פריך הכי לא ראי הקרן שכוונתו להזיק כראי השן שאין כוונתו להזיק ולא ראי השן שיש הנאה להזיק כראי הקרן שאין הנאה להזיק ורגל מאי שיידיה כשהזיק חב המזיק לאתויי רגל וליתנייה בהדיא אלא אמר רבא תנא שור לרגלו ומבעה לשינו וה"ל לא ראי הרגל שהזיקה מצוי כראי השן שאין הזיקה מצוי ולא ראי השן שיש הנאה להזיק כראי הרגל שאין הנאה להזיק וקרן מאי שיידיה כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן וליתנייה בהדיא במועדין מתחילתן קמיידי בתמין ולבסוף מועדין לא קמיידי ושמואל מ"מ לא אמר כרב אמר לך אי סלקא דעתך אדם הא קתני סיפא שור המועד ושור המזיק ברשות הניזק והאדם וליתני ברישא בנזקי ממון קמיידי בנזקי גופו לא קמיידי ורב נמי הא קתני אדם בסיפא אמר לך רב ההוא למחשביה בהדי מועדין הוא דאתא ומאי לא הרי ה"ל לא ראי השור שמשלם את הכופר כראי האדם שאין משלם את הכופר ולא ראי האדם שחייב בארבעה דברים כראי השור שאין בו ארבעה דברים הצד השווה שבהן שדרכן להזיק וכי שור דרכו להזיק במועד ומועד דרכו להזיק כיון דאייעד אורחיה הוא אדם דרכו להזיק בישן ישן דרכו להזיק כיון דכייף ופשיט אורחיה הוא ושמירתו עליך אדם שמירת גופו עליו הוא ולמעמיך הא דתני קרנא ארבעה אבות גזיקין ואדם אחד מהן אדם שמירת גופו עליו הוא אלא כדאמר ליה רבי אבהו לתנא תני אדם שמירת גופו עליו

הוא ראי השן שאין כוונתו להזיק כראי הקרן שכוונתו להזיק ולא ק"ו הוא כל שכן דמשום האי טעמא נפיק קרן משן. וה"ה נמי דקא פריך אטעמא קמא דאי כתב קרן הוה נפקא שן מיניה בק"ו ומה קרן שאין הנאה להזיק חייב כו'. והאי ליכא לתרוצי דהכי מיפרשא מילתא דרב יודה לא ראי הקרן שאין הנאה לו ואי כתב שן לא אתיא קרן מיניה ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כו' ואי כתב קרן לא אתיא שן מיניה ולא תיקשי מידי האי לאו מילתא היא שאין זה לשון הש"ס אלא ההוא דבעי למיגמר חזריה מיניה נקיט כרישא כדקתני מתני' לא זה זה שיש בן רוח חיים כהרי האש לא אתי אש ממחוייו אלא כל היכא דקתני לא ראי זה כראי זה ההוא דבעי אגמורי חזריה מיניה נקיט כרישא כדקתני מתני' וה"ל לא ראי זה כראי זה אין דין הכתוב בזה ראי לנהוג בזה: איצטריך. למיכתב קרן: **אפ"ה פטורין.** כדאמרין בפ' החובל (לקמן דף פו.) העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב וכן שחבלו בנאחרים פטורין: **לאו טעמא דבה אים צנו.** דאי מתייבצת ליה כל שעה שיעניסנו רבו ילך וידליק גדישו של חבירו כדי לחייב את רבו: **אלא פריך ואימא הכי.** לא ראי השור כראי המצבה דקתני במתני' ה"ל לא ראי הקרן שכוונתו להזיק כהרי השן שאין כוונתו להזיק אלא להנאתה מתכוונת הלכך אי כתב קרן לא הוה נפיק שן מיניה: **ולא הרי השן שיש הנאה להזיק כהרי הקרן כו'.** ואי כתב שן לא אתיא קרן מיניה: **ורגל מאי.** עביד ליה תנא דמתני' דלא תני: **שיידיה.** צמתיה: **וה"ל.** הך דקתני מתני' לא הרי השור כהרי המצבה ה"ל ק"ו: **רגל הזיקה מנאי הלכך לא אתיא שן מיניה:** רגל ובור שן ואש מועדין מתחילתן לשלם נזק שלם דלא פליג רחמנא דין חס למועד אלא כנגיחה: **שור המזיק כרישום הניזק.** שנתכנס לרשות הניזק ונגח שם את שורו ואע"ג דתם הוא משלם נזק שלם. אמתמא כר"ט דלמר לקמן (דף טו.) משנתה קרן כרישום הניזק נזק שלם משלם: **בנזקי ממונו.** בנזקי שמונו מוזק מיירי רישא: **בנזקי גופו.** שהוא עצמו מוזק לא מיירי: **הא קתני אדם.** כסיפא ולמה ליה למיתני כרישא: **למיתנייה כהדי מועדין הוא דאסא.** דקתני חמשה תמין וחמשה מועדין וקחשיב לכו ואולי: **ומאי לא הרי.** דקתני צמתיה לא הרי השור כהרי המצבה לרב דלמר מצבה זה אדם: שור מועד שנגח אדם ומת משלם כופר הלכך אי כתב שור לא אתיא אדם מיניה דלדעם שהרג את חבירו בנזק נהרג בשוגג גולה ואינו משלם כופר: אדם החובל בחבירו חייב בארבעה דברים כער ריפוי שבת וצושת אצל נזק לא קא חשיב דשור נמי נזק משלם אצל בהנך ארבעה דברים אינו חייב כדמסיק בשילהי כילד הרגל מועדת (לקמן כו.) דאמר' כי יתן אדם מוס צעמיתו אש צעמיתו ולא שור צעמיתו: **וקא פריך ה"ל השוה כו'.** לרב דלמר תנא שור וכל מילי דשור היכי מנאי למיתני בקרן דרכו להזיק. ולשמואל ליכא למיפריך דרגל ודאי דרכו לילך ולהזיק: **כדייף ופשיט.** את רגליו: **אורחיה הוא.** לשבר כלים שצד מרגלותיו: **וקא פריך מאי האי דקתני ושמירתו עליך.** לשון זה אינו שייך אלא כנזקי ממונו:

ה"ג

(א) וידע פ"ד מ"י
(ב) ויקרא כד. ג. ו
(ג) פסחים כז. ד"ה אלא
(ד) וי' מנהיגים שהאריך
במירוס של תמים ונפטר
פ"י (ס) נכס"ל: דשור.
(ו) נכס"ל: וממונא.
(ז) ומשום בור ואש נמי לרייך
למחוק כ"ל ע"י מהרי"ם.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כשהזיק בו
איא מאידך. דלקמן דף ט
ע"כ ועי' לקמן דף יג ע"כ
תוס' ד"ה כשהזיק:
שם ד"ה כריא בו ראי
כפטר משום קבל"מ. עי'
לקמן דף י"ג ע"ה כריא ד"ה
משל"כ בנא: בא"ד ראי
לאו קרא דעליו. עי' כפטר
ירמ"ס לנא"ס סי' ח:

רבינו הגנאל

שן אין כוונתה להזיק אלא
לאכל להנאתה. קרן כוונתה
להזיק ואין לה הנאה.
ואתא למילף מעבד ואמה
דפטרי מרייתו. ודחי לה
רב אשי. אטו עבד ואמה
לאו טעמ' רבה אית בה
במתניתין (א) בסוף מסכת
ידים תאמרו בעבדו ואמרו
שיש בהן דעת שאם
יקניטנו ילך וידליק גדישו
שלחבירו ונמצא מחייבו
בכל יום. ולא עמד זה
החירוק ונראה. ותריץ וזה
הכי תנא שור לרגלו
ומבעה לשנו בו. וקון
מאי. שיידיה. מאי טעמ' שן
ורגל מועדין מתחילתן וכן
ותני להו ברישא. קרן
דהוה תם ולכי מייעד הו'
ליה מועד תנא ליה
בסיפא. כשהזיק חב
המוזק לאיתני קרן.
ושמואל מאי טעמ' לא
אמר רבא. אמר לך אדם הא
קתני ליה בסיפא דמתני',
והאדם. ואמאי לא תנא
ליה ברישא. ובנזקי ממונו
קמיידי. ובנזקי גופו לא
קמיידי. ויש אומ' הלכה
כשמואל. ורבא אמ' לך אדם
הא דקתני ליה בסיפא
למחשביה בהדי מועדין
הוא דאתא. מאי לא ראי
לא ראי. הכי קאמי' לא ראי
השור שמשלם את הכופר
כו' הצד השווה שבהן
שדרכן להזיק. שור דרכו
להזיק במועד. אדם דרכו
להזיק בישן. ושמירתו
עליו. אדם שמירת גופו
עליו הוא. ופרקי' כרי אבהו
דאמי' לתנא תני אדם
שמירת גופו עליו.

(ה) ע"י מוס' ד"ה מדי רהוה.